

Lit.: H. Welzl 1906, s.90; Kreutz 1906, s. 116; Thieme – Becker 3, 1907, s. 194; Schulig 1908, s. 487; Ullrich 1909, s. 101; Stumpf 1920, č. 1, 3-5, č. 2, s. 19-21; Wenzelides 3, 1922, s. 220; Krause 1, 1993, s. 169; Namislow 1938, s. 19-22, s. 36-39; Baláš 1967, s. 138; Iwanek 1967, s. 43; Katalog zabytków sztuki w Polsce 6 – miasto Cieszyń i powiat Cieszyński, Warszawa 1974, s. 87; Schenkova 1976, s. 18-29; Dědková 3, 1977, s. 195-197; Schenkova 1980, s. 118; Indra 1982, s. 426; Indra 1982, s. 36; Mlčák 1982, s. 70; Schenkova 1982, s. 18-29; Indra 1993, s. 130; Samek 1, 1994, s. 28/56, 96/292, 213.1/441, 213.6/447, 299/549, 307/566, 186/406, 206/433, 211/436 a 437, 213.3/443, 213.6/447, 214/450, 214.2/451, 219/463; Samek 2, 1999, s. 649/713 a 715; Schenkova in Myška – Dokoupil 3, 1995, s. 15-16; S. Dvořáčková, K. Chobot, E. Kraigher, H. Kraigher, Eichler, J. Klučka 2006, s. 46-65.

M.6. Narození P. Marie, 1851

Olej, plátno, 190 x 140 cm, signováno *Anton Berger pin[xit] Neutitschein 1851*

Andělská Hora, farní kostel Narození P. Marie, hlavní oltář

Lit.: Schenkova 1976, s. 20; Schenkova 1980, s. 118; Indra 1995, s. 130; Schenkova in Myška – Dokoupil 1995, s. 15-16.

Bergerova obliba žánrů se projevila také v realizaci některých náboženských scén, které pojednal jako rodinné idyly. Scéna Narození P. Marie je situována do interiéru ložnice, kde na posteli sedí sv. Anna v zeleném šatě s bílou plachetkou na hlavě, zatímco sv. Jáchym, sedící opodál, drží na bílé roušce malíčkou P. Marii. Na stupni pod ním klečí mladá žena. Pravý dolní roh vyplňují předměty denní potřeby na soklu, na němž je miska se lžící a misa se džbánem, což podtrhuje žánrový charakter scény. Horní roh pak lemuje hnědý závěs, který plní funkci repoussoiru. Sakrálnost scény dokládá vedle zbožného výrazu zúčastněných kupa mračen nad scénou, v nichž se vznášejí andělé s lilii, andělek rozhazující růže, hlavičky andělů a monogram P. Marie. Malba vyvážené kompozice je provedena hladkým rukopisem v teplé, zemitě barevnosti.

IGNÁC JOHANN BERGER

8. 7. 1822 Nový Jičín – 29. 6. 1901 Vídeň

Vyučil se u svého strýce Antonína Josefa, v jehož dílně působil do roku 1860, kdy se osamostatnil.⁷ V roce 1841 podnikl studijní cestu do Vídně. Oženil se 8. listopadu 1847 s Josefou, dcerou soukeníka Antonína Czeitschnera, s níž měl pět dětí, z nichž byli výtvarně činní tři synové: Julius Viktor se stal profesorem Akademie výtvarných umění ve Vídni, Hugo působil jako akademický malíř v Mnichově a Theodor se věnoval štafírování, výrobě železných předmětů a výzdobě kostelních interiérů. Podstatnou část tvorby Ignáce Bergera tvoří náboženské obrazy, jimiž v mimořádném rozsahu zásoboval kostely v českém i pruském Slezsku i na Moravě a podle literatury rovněž v Rakousku. Jeho díla se dostala až do vzdálených zemí – na Balkán, do Severní Ameriky, Brazílie či Argentiny. Proslulé byly zejména jeho pašijové cykly. Jeho akademicky uhlazené náboženské obrazy působí ve srovnání s lidsky proslulými malbami jeho strýce poněkud chladně. O něco lyrictější charakter mají obrazy s námětem Růžencové P. Marie, jež často maloval a obvykle doplňoval skupinou věřících v dobových oděvech. Zatímco v portrétní tvorbě navázal na podobiznu rozvíjející tradici vídeňského *biedermeieru*, vychází jeho církevní malba z nazarénského stylu. Uvolněnější charakter má jeho žánrová malba, která má často poetické kouzlo narativní zlidovělé malby. Kopíroval staré mistry a pracoval podle grafických předloh. V muzeu v Novém Jičíně se nacházejí kopie dvou obrazů H. Verneta graficky zpracované A. H. Paynem s výjevy ze života Mazepy, jimž Ignác B. svým poněkud naivním přednesem dodal půvab rousseauovského charakteru. Množství zakázek způsobilo stereotypní kompoziční řešení, typy postav i kostýmové vybavení při zpracování stejných námětů. Vytvořil si také svéráznou škálu jasných barevných tónů, které nanášel hladkým, splyvavým rukopisem. Ignác Berger bezpochyby patřil k nejkvalitnějším

a nejpłodnějším malířům v regionu severní Moravy a Slezska, přičemž zásadním způsobem ovlivnil rozvoj a podobu sakrálního umění v druhé polovině 19. století.

Dílo: Křížová cesta, 1847, farní kostel sv. Martina, Bánov u Uherského Hradiště; Růžencová P. Marie, 1862, farní kostel sv. Petra a Pavla, Bernartice (okr. Nový Jičín); Sv. František Serafinský, farní kostel sv. Františka z Assisi, Beňov (okr. Přerov); Růžencová P. Marie, farní kostel Neposkvrněného početí P. Marie, Branky (okr. Vsetín); Sv. Tekla, farní kostel sv. Jiří, Bělotín (okr. Přerov); Čtrnáct božích pomocníků, farní kostel sv. Vavřince, Bílov (okr. Nový Jičín); Sv. Vavřinec, farní kostel sv. Jiří, Brušperk (okr. Frýdek-Místek); Sv. Cyril a Metoděj, římskokatolická fara, Březová (okr. Opava); Sv. Vít, kaple sv. Víta, Budišovice (okr. Opava); Vyučování P. Marie, Křížová cesta, farní kostel sv. Markéty, Bílice (okr. Bruntál); návrh hlavního oltáře, 1896 (nerealizováno), farní kostel Věch svatých, Butovice (okr. Nový Jičín); Kristův křest, farní kostel sv. Jana Křtitele, Bzenec (okr. Hodonín); Křížová cesta, 1847, filiální kostel sv. Markéty, Čermná (okr. Opava); Sv. Mikuláš, Růžencová P. Marie, 1854-1867, Dobešov (okr. Nový Jičín); Sv. Barbora, farní kostel sv. Jakuba Staršího, Domaželice (okr. Přerov); Růžencová P. Marie, Sv. Anna, farní kostel sv. Havla, Dřevohostice (okr. Přerov); P. Marie se sv. Dominikem, farní kostel sv. Jiljí, Dvorce (okr. Bruntál); Sv. Mikuláš, farní kostel sv. Martina, Frenštát pod Radhoštěm (okr. Nový Jičín); Sv. Bartoloměj, farní kostel sv. Bartoloměje, Frýdlant nad Ostravicí (okr. Frýdek-Místek); Sv. Anna, kaple sv. Františka, Grygov (okr. Olomouc); Sv. Jakub Větší, Křížová cesta, filiální kostel sv. Jakuba, Guntramovice (okr. Opava); Pozdvížení sv. Kříže, farní kostel Povýšení sv. Kříže, Halenkov (okr. Vsetín); Sv. Cyril a Metoděj, farní kostel Nejsvětější Trojice, Hlavnice (okr. Opava); Sv. Jan a sv. Petr, kaple sv. Jana a Pavla, Hlubočec (okr. Opava); Sv. Jan Nepomucký, farní kostel Povýšení sv. Kříže, Hošťálková (okr. Vsetín); čtrnácté zastavení křížové cesty, římskokatolická fara – depozitář, Javorník (okr. Jeseník); Křížová cesta, farní kostel sv. Petra a Pavla, Jistebník (okr. Nový Jičín); Sv. Barbora, Růžencová P. Marie, kaple sv. Barbory, Kelč (okr. Vsetín); Bolestná P. Marie, Nejsvětější srdce Ježíšovo, farní kostel sv. Michaela, Kujavy (okr. Nový Jičín); Křížová cesta, 1854, kaple sv. Víta, Kyjovice; Nejsvětější srdce Ježíšovo, filiální kostel sv. Vavřince, Leskovec (okr. Vsetín); Zpověď královny Žofie, Sv. František Xaverský, piaristický kostel sv. Jakuba Většího, Lipník nad Bečvou; Zasnoubení P. Marie, kaple sv. Josefa, Lipník nad Bečvou (okr. Přerov); Sv. František Serafinský, sv. Jan Nepomucký, sv. František Xaverský, 1885, farní kostel sv. Jakuba Většího, Lipník nad Bečvou (okr. Přerov); Sv. Dominik, farní kostel Věch Svatých, Metylovice (okr. Frýdek-Místek); Navštívení P. Marie, 1857, farní kostel Navštívení P. Marie, Mistřín (okr. Hodonín); Křížová cesta, farní kostel sv. Jana Křtitele, Neplachovice (okr. Opava); Křest Krista, kostel sv. Urbana, Nejedek (okr. Prostějov); osm obrazů, Muzeum Novojičínska, Nový Jičín; Sv. Matouš, 1869, farní kostel sv. Matouše, Ogrodzona (Polsko); Snímání z kříže, 70. léta 19. století, SZM Opava, inv. č. U1354A; Růžencová P. Marie, Kristus na hoře Olivetské, Křížová cesta, 1879, farní kostel sv. Prokopa, Opava – Komárov; Madona se světci, Růžencová P. Marie, farní kostel sv. Kříže, Osek nad Bečvou (okr. Přerov); Křížová cesta, 1855, farní kostel sv. Josefa, Ostrava – Slezská Ostrava; Křížová cesta, 1867, farní kostel sv. Jakuba, Plesná (okr. Opava); Křížová cesta, farní kostel sv. Jana Křtitele, Prostřední Suchá (okr. Karviná); Pozdvížení sv. Kříže, Umývání nohou, 1851, farní kostel sv. Jana Nepomuckého, Prazmo (okr. Frýdek-Místek); Křížová cesta, 1854, farní kostel sv. Martina, Pustá Polom (okr. Opava); Sv. Maří Magdaléna, 1851, filiální kostel sv. Maří Magdalény, Pustějov (okr. Nový Jičín); Nanebevzetí P. Marie, farní kostel Narození sv. Jana Křtitele, Rudzica (Polsko); Křížová cesta, filiální kostel sv. Michaela, Řepiště (okr. Frýdek-Místek); Nanebevzetí P. Marie, filiální kostel Panny Marie, Sádek (okr. Opava); Autoportrét, soukromý majetek dr. E. Fraseho, Salzburg (Rakousko); Sv. Libor, Smrt sv. Josefa, 1885, farní kostel sv. Martina, Skalice (okr. Frýdek-Místek); Madona, P. Marie se sv. Dominikem, farní kostel sv. Jakuba, Spálov (okr. Nový Jičín); Sv. Jan Nepomucký, Narození Krista, Sv. Mikuláš, farní kostel sv. Jana Nepomuckého, Stará Bělá (okr. Frýdek-Místek); Křížová cesta, filiální kostel sv. Petra

7) Byl synem soukeníka v Novém Jičíně Ignáce Bergera (1795 – 1833) a jeho ženy Barbory (narozena 1794). Rodiče měli sňatek v Novém Jičíně 31. 1. 1820. Vedle Ignáce

Johanna měli ještě syna Karla (narozen 1820), Susane (narozena 1824) a Franze (narozen 1826).

M.7. I. J. Berger, *Snímání z kříže*, 70. léta 19. století
Opava, Slezské zemské muzeum

a Pavla, Staré Těchanovice (okr. Opava); Křížová cesta, 1866, farní kostel sv. Kateřiny, Štěpánkovice (okr. Opava); Křížová cesta, 1863, farní kostel Nanebevzetí P. Marie, Těškovice (okr. Nový Jičín); Sv. Mikuláš, 1862, filiální kostel sv. Mikuláše, Tichá (okr. Frýdek-Místek); Sv. Vendelín, farní kostel Nanebevzetí P. Marie, Ostrava – Třebovice; návrh a dodání dvou bočních oltářů, 1884, návrh a dodání hlavního oltáře, 1886, farní kostel sv. Šebestiána, Třemešná (okr. Bruntál); P. Maria se sv. Dominikem, farní kostel Jména P. Marie, Týn nad Bečvou (okr. Přerov); Růžencová P. Maria, farní kostel P. Marie Sněžné, Velké Karlovice (okr. Vsetín); Sv. Martin, 1882, farní kostel sv. Martina, Veselá (okr. Vsetín); Učedníci v Emauzích, římskokatolická fara, Vítkov (okr. Opava); P. Maria, sv. Jan a sv. Pavel, kaple sv. Jana Nepomuckého, Vlašovičky (okr. Opava); Narození Páně, Všichni svatí, farní kostel Všechny svatých, Vlčovice (okr. Nový Jičín); Nanebevzetí P. Marie, 1881, farní kostel Nanebevzetí P. Marie, Vsetín; Sv. Josef, Nejsvětější Trojice, farní kostel sv. Josefa, Zabrzeg (Polsko); Sv. Jan Nepomucký, farní kostel Zvěstování P. Marie, Zebrzydowice (Polsko); Navštívení P. Marie, farní kostel Navštívení P. Marie, Ženkla (okr. Nový Jičín).

Prameny: SOKa Opava, Pamětní kniha farnosti Komárov, 1894 – 1978; fond Farní úřad Pustá Polom, nezpracováno; fond Farní úřad Štěpánkovice, 1814 – 1995, inv. č. 1.

Lit.: Wolný O 2, 1857, s. 63; Wolný O 3, 1859, s. 234, 311 a 358; Wolný O 5, 1863, s. 123 a 124; Papoušek 1906, s. 70; Kreutz 1906, s. 116; Ullrich 1904, s. 101; Wenzelides 1922, s. 221; Julius Berger in Das Kuhländchen 9, 1928; Baláš 1967, s. 138; Iwanek 1967, s. 43; Schenková 1980, s. 118; Mlčák 1982, s. 70; Indra 1981, s. 391; Schenková 1982, s. 18–29; Indra 1993, s. 130–131; Samek 1, 1994, s. 17/41, s. 72/121, s. 102.1/307, s. 214.2/451, s. 287/537; Samek 2, 1999, s. 73/119, s. 387/136, s. 413.2/166, s. 494/361, s. 494.5/366, s. 614/658, s. 649/713, s. 715, s. 649.1/716, s. 649.5/719; Schenková in Myška – Dokoupil 3, 1995, s. 16–17; Šopák 2005, s. 228.

M.7. Snímání z kříže, 70. léta 19. století

Olej, plátno, 68 x 54 cm, signováno Ignac Berger pinxit

Opava, SZM, inv. č. U 1354 A, zakoupeno ve Starožitnostech v Ostravě 1978, provenience nezjištěna

Nepublikováno

Kompozice je volným přepisem vlivného předobrazu, jímž je střední deska triptychu, který namaloval Petr Pavel Rubens pro kostel Notre Dame v Amsterdamu. Střed obrazu tvoří kříž, z něhož skupina čtyř mužů na žebřících snímá mrtvé tělo Kristovo zavinuté v bílé plachtě. Námahou napjatá mužská těla v kontrastu s bezvládným Kristovým tělem na pozadí modrobílých obloh dodávají jinak statické scéně dramatický ráz. Dva muži u paty kříže čekají s rozprostřenou bílou rouškou, aby tělo Kristovo připravili k uložení do hrobu. Kolem kříže je shromážděna skupina truchlících v čele s Pannou Marií. Kristovo utrpení připomínají nástroje umučení – mísa s houbou, kladivo a hřebíky. Malba je provedena hladkým rukopisem, vyniká jasnou barevností a snahou prostor budovat světelnými přechody.

FRANZ BIELA

3. 4. 1789 Opava – 15. 4. 1871 Brno

Syn učitele kreslení na krajské hlavní škole v Opavě Karla Biely. Tu navštěvoval v letech 1794 – 1802, v letech 1802 – 1803 pak její kreslířskou třídu. Mezi léty 1803 a 1810 studoval architekturu na vídeňské akademii, kde se v roce 1809 zapsal také na obor krajinomalba. Po návratu do Opavy se v roce 1810 stal vrchnostenským stavitelem fulneckého panství Karla Josefa Badenfelda a od 30. let 19. století působil jako učitel kreslení, stavitel a malíř vedut v Opavě, kde si koupil v roce 1818 od svého otce dům na Kolářské ulici čp. 91. V roce 1821 se oženil s Terezií Pohlovou, s níž měl čtyři děti. Věnoval se také studiu chemie a fyziky, pokusy realizoval ve vlastní laboratoři, dále se zajímal o matematiku, ale byl rovněž milovníkem hudby a je známo, že dobře hrál na klavír. V roce 1848 se odebral do Brna, kde žil na penzi a kde také zemřel. I když hlavní Bielův význam spočívá ve stavitelské tvorbě, významná je také jeho malba vedut a krajin. Rozsáhlý konvolut jeho akvarelů získalo SZM v roce 1914 od malířova syna Ing. Edmunda Biely. Z tohoto souboru se jen k Opavě vztahuje 18 kreseb a akvarelů, vytvořených mezi lety 1812 a 1840. Početné jsou také pohledy na různá místa v okolí Opavy, některá moravská města, jakož i různá místa v pruském Slezsku, Rakousku nebo v Itálii. Umělec vytvářel jak panoramatické pohledy, tak se zajímal o tvářnost jednotlivých staveb, malebných zákoutí, studoval vegetaci, vizuálně zdokumentoval svou laboratoř. Působivost jeho prací spočívá v kultivované barevnosti, malebnosti a schopnosti zachytit idylickou atmosféru zobrazených míst. Spolu s dokumentární přesností, vycházející z jeho architektonického vzdělání, se jeho kresby a akvarely stávají významným dokumentem své doby a přibližují poetickou atmosféru míst dnes již zmizelých nebo zcela změněných.⁸

Dílo: Vlastivědné muzeum, Olomouc, Brněnská plynárna, 1848, Před městskou branou v Brně, 1849, Pohled na Brno, 1850, Muzeum města Brna, Brno; Kostel sv. Mořice v Olomouci, inv. č. 0-147; Ve sbírkách SZM, Opava: Mlýn u Opavy, 1840, inv. č. U180A, Opavská městská věž, červenec 1822, inv. č. U181A, Jakařská brána v Opavě s městskou věží a farním kostelem, 1824, inv. č. U182A, Jakařská brána v Opavě s městskou věží a kostelem, 1813, inv. č. U183A, Jakařská brána v Opavě s farním kostelem, 1817, inv. č. U184A, Hradecká brána v Opavě, 1826, inv. č. U185A, Hradecká brána, 1812, inv. č. U186A, Opava od Jakařské brány, 1813, inv. č. U187A, Opavská vodárna, 1823, inv. č. U188A, Minoritský a Janský kostel v Opavě se zámekem, 1813, inv. č. U189A, Pohled na Opavu, 1813, inv. č. U190A, Jesuitský kostel a Ratibořská brána v Opavě, 1813, inv. č. U191A, Interiéry vlastní chemické laboratoře v Opavě, 1826, inv. č. U192A – U196A, Pohled na Odry s radnicí a kašnou, 1814, inv. č. U197A, Kostel ve Fryštátě, 1837,

8) Jeho architektonickou tvorbu zpracoval P. Šopák (Šopák 2003).

Marie Schenková – Jaromír Olšovský

**Malířství a sochařství 19. století
v západní části českého Slezska**

Vydalo Slezské zemské muzeum v Opavě v roce 2008

Vydání bylo financováno Grantovou agenturou ČR
v rámci řešeného úkolu 408/06/474

Úvodní stať Západní část českého Slezska napsal Karel Müller,
stať Architektura 19. století v západní části českého Slezska Pavel Šopák

Technický redaktor: Vladimír Pfeffer
Jazyková úprava: Vladimír Pfeffer
Grafická úprava: Martin Feikus

Resumé přeložili
do polštiny: Irena Adamczyk,
do němčiny: Zdeněk Kravar,
do angličtiny: Eva Karasková

Rejstříky sestavili: Markéta Jarošová, Jaromír Olšovský

Vydání první
Tisk: Retis